

Поезія Артура Дроня як відображення збірного досвіду переживання війни

Мирослава Рудик

Львівський національний університет ім. Івана Франка, Львів – Україна
Щецинський університет, Щецин – Польща
myroslava.rudyk@usz.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0003-3612-100X>

Poezja Artura Dronia jako odzwierciedlenie zbiorowej narracji doświadczenia wojny

Myrosława Rudyk

Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów – Ukraina
Uniwersytet Szczeciński, Szczecin – Polska

STRESZCZENIE. Artykuł poświęcony jest analizie tomu poetyckiego młodego poety i ukraińskiego żołnierza Artura Dronia *Tu byliśmy* (2023). Zbiór ten ukazuje pierwsze doświadczenia wojenne w sposób subtelny i refleksyjny, poprzez narracje oparte na osobistych obserwacjach oraz losach napotkanych osób. Analiza obejmuje również porównanie twórczości wojennej autora z jego debiutanckim tomem *Akademik nr 6* (2020) oraz późniejszą prozą wojenną *Hemingway nic nie wie* (2025). Celem artykułu jest określenie specyfiki języka poetyckiego Dronia oraz umiejscowienie jego twórczości w kontekście współczesnej literatury wojennej poprzez zestawienie jej z dorobkiem innych autorów reprezentujących tę tradycję.

Słowa kluczowe: literatura wojenna, poezja ukraińska, Artur Droń, doświadczenie wojny, tradycja literacka

Artur Dron's poetry as a collective experience of living through war

Myroslava Rudyk

Lviv National University of Ivan Franko, Lviv – Ukraine

University of Szczecin, Szczecin – Poland

ABSTRACT. This article analyzes the poetry collection *We were here* (2023) by the young poet and Ukrainian soldier Artur Dron. The volume presents the author's initial experiences of war in a subtle and reflective manner, drawing on personal observations and narratives centered on human encounters. The analysis also includes a comparative perspective, juxtaposing Dron's wartime poetry with his debut collection *Dormitory No. 6* (2020) and his later wartime prose work *Hemingway knows nothing* (2025). The aim of the article is to identify the distinctive features of Dron's poetic language and to situate his work within the broader context of contemporary war literature, through comparison with other authors who have contributed to this literary tradition.

Keywords: war literature, Ukrainian poetry, Artur Dron, wartime experience, literary tradition

Поезія війни – література живого свідчення

У період великої війни Росії проти України помічаємо сплеск воєнної творчості. Про війну пишуть відомі письменники, есеїсти, журналісти, політики, воїни і звичайні громадяни, які переживають її жахіття. Воєнна література показує широку палітру проблематики – від воєнного репортажного свідчення до усвідомлення крихкості людського життя в умовах війни. З естетичних категорій література переходить у морально-етичні, екзистенційні зорієнтовані на збереження власної ідентичності.

З'явились і перші дослідження воєнної літератури, які вже на цьому етапі прагнуть узагальнити великий пласт літератури, яка почала виходити з 2014 р. і вже після повномасштабного вторгнення 2022 р. Серед дослідників викремлюємо Ніну Герасименко, Анну Горнятко-Шумилович, Миколу Жулинського, Тараса Пастуха, Ярослава Поліщука, Оксану Пухонську, Марину Рябченко, Ганну Улюру та ін. Важливість цих наукових студій важко переоцінити, адже з одного боку складно узагальнити те, що й надалі перебуває в динаміці, а з іншого – маємо затребуваність на такі дослідження, бо ж література періоду АТО дуже відрізняється від літератури великої війни – кожен період війни має свою специфіку і свої акценти у літературному процесі. Тому вважаємо цінними як окремі, так і збірні наукові розвідки про літературу воєнного періоду, а також одноосібні монографії присвячені ширшому осмисленню літератури у часи війни.

У всьому масиві воєнної творчості прагнемо звернути увагу на поезію, адже вона була першою відповіддю на війну. Слушно окреслює проф. Поліщук цінність поезії:

Воєнна поезія фіксує безпосередню емоційну реакцію на травматичні переживання людини, пов'язані з досвідом насилля. Ця спонтанна реакція з часом утрачає актуальність, як кожна поточна емоція. Однак, зафіксована у віршах, вона зберігає свою неповторність, і тим самим творить емоційний літопис тривожних буднів, на відміну від репортажів чи прози, які передбачають певну відстороненість від безумовного переживання [Polishchuk 2025b: 62–63].

Так почали з'являтися поодинокі твори, згодом зібрані в альманахи, як-от: *Весна озброєна. Антологія воєнної лірики* (2022, упор. М. Сидоржевський), *Війна 2022: щоденники, есеї, поезія* (2023, упор. В. Рафєєнко), *Поміж сирен. Нові вірші війни* (2023 упор. О. Сливинський), *Бібліотека української поезії „W obliczu wojny”* Фонду Pogranicze (2022–2025 упор. К. Чижевський), *Голоси війни і надії* (2024, упор. А. Поповчук) та багато ін.

Уживаючи формулювання „поезія війни” чи „воєнна поезія”, маємо на увазі широкий корпус текстів, що своїм походженням та умовами творення пов'язані з сучасною російсько-українською війною. У вузькому значенні мілітарна поезія або поезія війни передбачала б охоплення тих текстів, що відображають фронтові враження та постали з-під пера безпосередніх учасників воєнного конфлікту [Polishchuk 2025a: 113].

Вийшли друком окремі авторські збірки: Максима Кривцова *Вірші з бійниці* (2023), Ярини Чорногуз [*dasein: оборона присутності*] (2023, Павла Ващебаби *Тільки не пиши мені про війну* (2022), Артура Дроня *Тут були ми* (2023). Особливістю вищезазначених книг є те, що вони передають безпосередній досвід війни, адже їх авторами є військові.

Такий різновид літератури дослідники окреслюють поняттям „комбатантська”, і він посідає особливе місце у процесі документування війни. Слушно зауважує дослідниця Рябченко:

На сьогодні про російсько-українську війну вже написано чимало художніх творів – це і жанрова література, і складніші тексти. Важливою частиною цього пласту є комбатантська проза. Ці тексти я завжди читаю в першу чергу (до чого закликаю і вас), і завжди беззастережно їм вірю – справжності героїв, правдивості емоцій, насиченості почуттів. Адже їхньою особливістю є наявність міцної документальної основи, а власний бойовий досвід автора не дозволяє надмірної вигадки та фальші [Riabchenko 2024].

Саме цей аспект воєнної творчості у контексті нашого дослідження має найбільше значення. Адже зазвичай науковці (Герасименко, Рябченко) більшу увагу зосереджують на комбатанській прозі, виокремлюючи її жанрово-стильові особливості. Вважаємо, що поетична творчість займає свою осо-

бливу нішу серед пласту комбатанської творчості. Необхідно підкреслити, що „з одного боку, поезія війни найточніше виражає емоційно-експресивне сприйняття сучасних реалій то бійців на фронті, чи то цивільних у тилу – дружин, матерів, дітей. Вона створює неповторну атмосферу приватного документування війни, звідси й формула «поезії емоційного факту»» [Polishchuk 2025b: 82].

Власне формування цілісного наративу літератури як феномену російсько-української війни зумовлює потребу вивчення текстів окремих авторів. Цього разу об'єктом дослідження є воєнна поезія молодого автора і військового Дроня. Його творчість належить до того типу сучасного воєнного письма, яке принципово уникає прямого пафосу, гучних декларацій і надмірної риторики. Його вірші – це тексти стримані, зосереджені на тиші, втраті, недомовленості. Вони працюють не через асоціації зі словом „війна”, а через його уникання, через етичний жест мовчання, який виявляється значно промовистішим за пряме звернення до війни. Воєнна творчість глибше відкриває як саму постать письменника, котрий, попри юний вік, став учасником бойових дій, так і саме осмислення війни. Простежуємо також творчу еволюцію поета від першої поетичної збірки *Гуртожиток № 6*, яка побачила світ у 2020 р., до воєнної прози *Гемінгвей нічого не знає* 2025 р.

Книга Дроня *Тут були ми*, яка вийшла друком у 2023 р., дуже делікатно описує перші враження воєнного досвіду через історії людей, власні спостереження і переживання. Це вносить свіжий погляд на воєнну літературу, показує затребуваність комбатанського осмислення війни саме через призму літературного образу, особливе емоційне навантаження цих текстів, які поєднують живе свідчення і душевні переживання. Слушно підкреслюють дослідниці Тетяна Скуратко і Надія Сеньовська: „Кожна сучасна публікація як своєрідний пазл лягає в загальну картину комплексної художньої візії досвіду української нації” [Skuratko, Seniovska 2025: 29]. Серед дослідників, які вивчають творчість Дроня, виокремлюємо Богдану Неборак, яка написала текст *Про дитинство з солдатського бліндажа*:

Тут були ми Артура Дроня – про дитинство й збереження дітей в усіх сенсах: і тих, кому допомагає благодійний фонд „Голоси дітей”, на який скеровується прибуток з продажу книжки, і тих дітей, якими ми всі колись були, і тих, хто є дітьми сьогодні [Neborak 2023].

Літературознавець Тарас Пастух влучно підмічає злиття властивостей фікшн і нон-фікшн в сучасній літературі про війну:

Автор такого тексту має засадничу недовіру до літературно-художніх наративів, „великих історій” з їхніми оповідними схемами; інакше кажучи – до літературності як такої. Натомість він пише від себе і про те, що особисто бачив та пережив. Відтак особистий досвід забезпечує вірогідність та авторитетність того, про що пишеться. Тож в „Гемінгвей

нічого не знає” оповідь йде від Артура Дроня, який описує свій реальний воєнний досвід (танкові обстріли, поранення, транспортування загиблих з поля бою), реабілітацію після поранення і т. д. [Pastukh 2025].

Неабияке зацікавлення як творчістю, так і самою постаттю поета і військовослужбовця помічаємо в провідних українських медіах. До прикладу, текст з *Української правди*:

У війну Дронь увійшов з книжками улюбленого Гемінґвея, а в „довгу відпустку” з неї вийшов зі своєю – *Гемінґвей нічого не знає*. Книгою, якої в мирному житті не мало би бути. Бо її автор в цей час „вигорав” би в пошуках work-life balance, а не в посадках на Луганщині [Kryhel 2025].

Цікавим є спостереження журналістки „Українського тижня” під заголовком *Воєнна проза Артура Дроня: на пішохідному переході між пологовим і кладовищем*:

Дронь знає, йому не позичати письменницької майстерності. Давид знає, бо він – напрочуд чутливий слухач і ретельний „архівіст” чужих досвідів. Просто саме ця, от саме ця історія, просто цей, от саме цей спосіб її розказати так, щоби її нарешті почули – вони не про літературу, вони про щось більше [Uliura 2025].

Важко не погодитися з цими словами, адже сучасна воєнна література не оспівує героїчність війни, вона радше про нову реальність, про біль втрати і терапію подолання травми.

Загалом творчість Дроня є новою візією сучасної української літератури. З юнацьких віршів проростає зріле осмислення воєнної дійсності, самоусвідомлення в умовах війни, переосмислення ролі літератури, зміни поетичної творчості на прозову тощо. Все це має на меті показати переформатування життя в умовах війни, нову дійсність, в тім і літературну, під впливом воєнних подій і травм.

Методологія дослідження поетичної творчості Артура Дроня

Методологічною основою статті є комплексний підхід, що поєднує інструменти сучасного літературознавства, культурології та студій пам’яті. Дослідження ґрунтується передусім на якісному текстуальному аналізі поезії Дроня, спрямованому на виявлення поетичних стратегій, тематичних блоків та етичних установок авторського письма.

Ключовим методом є інтерпретативно-аналітичний підхід до поетичного тексту, який дозволяє простежити функціонування мовчання, недомовленості, мінімалізм мови та редукцію риторики як свідомих художніх

і етичних рішень. Особливу увагу приділено аналізу образної системи, синтаксичної організації віршів, ролі паузи, відсутності прямої номінації війни та семантики тиші як носія травматичного досвіду. У цьому контексті тексти аналізуємо не лише як естетичні літературні об'єкти, а як свідчення досвіду втрати, перерваної біографії та трансформації мови в умовах екзистенційної загрози.

Важливе місце у статті посідає порівняльно-типологічний метод, що застосовується для зіставлення поезії Дроня з українською (Сергій Жадан, Максим Кривцов), польською (Тадеуш Ружевич) та світовою військовою лірикою (Вільфред Оуен, Пауль Целан). Таке порівняння дає змогу окреслити специфіку поетики Дроня в ширшому європейському та світовому літературному контексті, а також визначити її спадкоємність щодо традиції „поезії після катастрофи”. З'ясуємо, чим відрізняється зображення війни у Дроня, Гемінґвея і Ремарка. Допоміжно застосовано контекстуальний метод, який передбачає врахування історико-культурних обставин створення текстів, а також сучасного стану військової літератури в Україні. Це дозволяє інтерпретувати поезію Дроня не ізольовано, а як частину актуального культурного процесу, пов'язаного з війною ХХІ століття.

Коротка біографічна довідка про письменника

Артур Дронь – український письменник і поет, військовослужбовець. Народжений на Івано-Франківщині. Закінчив факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка у 2022 р. і вступив в аспірантуру. У 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення, пішов добровольцем у 125-ту окрему бригаду територіальної оборони ЗСУ. Із серпня 2022-го виконував завдання в зоні бойових дій на території Донецької, а згодом Харківської областей. Перебуваючи на фронті, Дронь продовжував писати вірші. Так з'явилася книга *Тут були ми* (2023, 2024). У 2025 році Дронь зазнав поранення й був демобілізований. Цього ж року у Видавництві Старого Лева вийшла друком коротка воєнна проза письменника *Гемінґвей нічого не знає*, за яку він отримав Премію імені Юрія Шевельова.

Його тексти перекладені різними мовами світу: англійською, польською, італійською, фінською, норвезькою, іспанською, французькою та ін. У лютому 2023 року рядки з вірша *Перед межею збережи* процитувала прем'єр-міністр Італії Джорджа Мелоні на пресконференції з Президентом України Володимиром Зеленським. Твори Дроня надруковані в антології сучасної української поезії *Молоді голоси* (2021), збірці оповідань *Моє тихе Різдво* (2022), поетичній антології *Поміж сирен: нові вірші війни* (2023), у виданнях: „Dwutygodnik”, „Suburbia”, „Lunch Ticket”, „Circumference”.

Творчість письменника відзначена численними літературними преміями. Це зокрема Всеукраїнська премія імені Анатолія Криловця за книжку віршів *Гуртожиток № 6*, молодіжна премія Львівської міської ради *Смільві 2022* в номінації „Поезія – це також зброя”, відзнака журі літературного конкурсу видавництва „Смолоскип” та ін. Поетична збірка *Тут були ми* була включена до претендентів на найвищу літературну нагороду України – Національну премію імені Тараса Шевченка 2025 р. Книга Дроня *Гемінгвей нічого не знає* увійшла до списку Найкращих українських книжок 2025 року за версією Українського ПЕН у категорії „есеїстика”.

Поет і воїн Дронь вже з першого курсу навчання на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка подавав надію на літературний успіх. Брав участь у літературниках та фестивалях, публікував свої добірки віршів в локальних виданнях. Знайомився з метрами літератури. Так розвивався його таланти, який згодом вилився у першу поетичну збірку *Гуртожиток № 6*. Однак, війна докорінно змінила його творчий напрям. Юрій Андрухович сказав так про творчу еволюцію Дроня:

[...] Але Артура не війна зробила поетом.
Вона хіба що вигостила йому погляд,
відточила слово, а головне – збільшила серце.
На війну йшов юним поетом, а став поетом великим [Andrukhovych 2023].

Сам поет так трактує призначення своєї творчості: „Кожен українець відчув власну силу та силу свого народу. І кожен може описати цю силу унікально,» [Kononenko 2023].

***Тут були ми* як збірний досвід переживання війни**

Поетична збірка під, здавалося б, дуже простою назвою *Тут були ми* складається з 50 поетичних творів. Книга має три розділи: *Марсове поле*, *Голоси*, *Початок, кінець, початок*. Назва самої книжки теж є вельми промовистою. Слово „тут” вказує на близькість до епіцентру подій, на контраст між „тут” і „там”. Займенник „ми” свідчить про збірність поняття, про єдність досвіду і пам’яті, не односібне „Я”, а ми – українські воїни. *Тут були ми* дещо схоже за формулюванням на підліткові написи на пам’ятних місцях під час екскурсій, які усім нам доводилось читати. Однак, у цьому випадку цей напис закарбований на обкладинці книжки, як незабутня пам’ять про події війни, про ситуації і місця, які залишаються не лише на папері, а й у свідомості. „Були ми” – доконаний стан певного чину як бувальщина, як історія, яка має свою хронологію, документальне свідчення правдивих подій, журналістське фік-

сування фактів, яке має легке літературне обрамлення – без високої патетики і яскравих образів.

У програмному вірші *Чим менше ти скажеш слово „війна”* поет прямо заявляє про власну поетику:

[...] Чим менше разів скажеш слово „війна”,
тим більше віритимуть
твоїм віршам [Dron 2024: 28].

Війна тут не є темою, а умовою існування мови. Дронь демонструє глибоке розуміння того, що повторення слова „війна” притуплює чутливість, тоді як конкретна сцена – темний ліс у грудні, загублений поранений, вечір, який „ніколи не забудуть” – повертає події їхню людську, непідробну вагу.

Особливої уваги заслуговує вірш *Українська література*, у якому автор переходить від індивідуального досвіду до метарефлексії над літературою як простором пам’яті:

[...] В кого заголовок і біографія
на одному хресті
помістились? [Dron 2024: 30].

Це запитання є водночас риторичним і трагічним: сучасна українська поезія постає як література відсутніх, зламаних біографій, імен, зафіксованих на надгробках. Формула „У нашій тепер більше другого” (тобто тиші) точно окреслює стан культури, в якій мовчання стає домінантним знаком травми.

У віршах про межу, кордон і любов Дронь вибудовує складну символіку пограниччя. Кордон тут – не лише геополітичний, а й екзистенційний.

[...] Бо ця Любов,
що як тупі ножі,
гірка Любов,
яка стає твоєю,
тримається на тих,
хто на межі.
І тих,
хто за межею [Dron 2024: 11].

Любов „як тупі ножі”, „гірка любов” – це почуття, що виникає в умовах примусу, наказу, необхідності триматися разом. Поет послідовно показує, що війна трансформує навіть найінтимніші емоції, роблячи їх жорсткішими, але водночас і неминучими.

Найсильнішими, на нашу думку, є тексти, пов’язані з темою смерті й пам’яті, зокрема вірш, де фінальна мініатюра з запискою під вазою зі словами „Зайчику, з річницею нас. Кохаю” [Dron 2024: 20].

У вірші *Дружина* траур не має крику – він існує у формі повторюваної молитви, очікування зустрічі, страху „перестати в щось вірити”. Це поезія скорботи, яка не прагне катарсису, а лише фіксує стан нескінченного очікування. У сцені з залишеною на могилі запискою буденна деталь раптом стає доказом життя, яке триває після смерті, де любовний жест перемагає остаточність втрати.

Чимало поезій мають конкретні посвяти та героїв. Наприклад, вірші: *Іван, Ромко, Лука, Федір, Кірюха, Міша* [Dron 2024: 22, 23, 33, 45, 50–51, 55], що дають читачеві розуміння реальності персонажів, їхніх історій, які творять не лише конкретний твір, складаються у книгу, а й стають головною сюжетною лінією війни.

Вірш *Лука* за ритмікою нагадує прощальну пісню. Про смерть тут не говориться прямо:

[...] Лука, Лука, Лука,
пластмасова рука.
Ти йдеш у даль [Dron 2024: 33].

А згадка про доньку як послання до майбутнього, де є і тяглість поколіть і сенс боротьби, і медаль як нагорода за чин:

Лука, Лука, Лука,
отримає донька
твою медаль [Dron 2024: 33].

У цьому фрагменті підтверджено слова Максима Кривцова: „Коли мене запитують, що таке війна, я без роздуму відповім: імена” [Kryvtsov 2023]. Це глибоке розуміння війни не як абстрактного явища, а як сукупності конкретних людських життів і втрат, цього збірного „Ми”. Інший текст Дроня вибудовано на різкому контрасті між воєнною реальністю та короткою миттю повернення до людської, дитячої вразливості:

[...] В селі
якась жінка з місцевих
сказала дитині: „Синочку”.
Але кожен із нас
озирнувся [Dron 2024: 56].

У цьому творі також безпосередньо не йдеться про війну, але її сутність передано через мікросцени, деталі й мовчання. Автор фіксує стан постійної напруги між фронтовою реальністю та потребою в близькості, між дорослою відповідальністю війни й дитячим бажанням захисту. Текст перетворюється в поетичне свідчення колективної травми, у якому звернення „синочку” стає

тригером пам'яті, такої бажаної надії на повернення до нормальності. Взагалі тема дитинства часто з'являється у рядках поезії Дроня:

[...] Взуття, броня, кевларові шоломи.
Хто ми?
Ми діти.

Хай ця земля ввійде нам в груди
і буде
боліти [Dron 2024: 58].

Також поезії *Мама чи Колискова*, або ж *Малий* [Dron 2024: 39, 34, 54] чуттєво обеззброюють, показують жорстоку правду війни, яка контрастує з простими бажаннями повернення рідних, дитинною щирістю сприйняття світу. У збірці знаходимо образи лелеки, який приносить дітей, святого Миколая, велосипеда як символу щасливого дитинства, снікерси і мандаринки, дитячі малюнки, якими, до речі, теж дизайнерсько прикрашена книга. Вважаємо, що впровадження у контекст війни символу дитинства не є випадковим – це цілеспрямований прийом, який стає сенсом творчості і сенсом боротьби. „Солдати падають – діти ростуть” [Dron 2024: 15], таку закономірність сьогодні бачить автор. Вірш *Діти* показує життєву філософію Дроня, яка спрямована на захист найслабших, на збереження майбутнього.

Коли ми говоримо про надію,
то насправді ми говоримо
про дітей.
[...] І колись усі діти
будуть жмуритися від сонця.
А ті з нас, хто виживе,
побачать, що все це
було не дарма [Dron 2024: 84].

В інтерв'ю Суспільному автор підкреслює важливість дітей як особливої мотивації воювати за майбутнє:

Мені дуже важливою була тема дітей. Діти – це якесь таке найбільше уособлення болю і найбільше уособлення всього найболючішого, що зараз відбувається, і водночас уособлення надії. Все, що болить тобі, найстрашніше пов'язане з тими стражданнями, які переживають зараз діти. Але водночас і найкраща відповідь на питання, чи воно того варте? Щоб зрозуміти людей, які добровільно йдуть на війну, вартує просто глянути на дитину, який щось загрожує [Prodous 2025].

Підсумовуючи, можна сказати, що поезія Дроня – це приклад зрілої воєнної лірики, яка відмовляється від прямої номінації заради глибшого свідчення. Це поезія пам'яті, межі й тиші, у якій війна присутня не як гасло, а як

невідворотний фон людського буття. Автор оригінально сам тлумачить появу такої літератури і демонструє свою візію творчості воєнного періоду. *Тут були ми* – це історія живого свідчення:

Найважливіше осердя потреби поезії в страшний час полягає в тому, що вона робить нас не такими самотніми [...]. А тому якщо й варто писати про щось під час війни, то не про війну, а про людей. Бо визначальним є не те, що з нами сталася війна, а те, що вона сталася з нами. Коли росіяни напали, ми прийняли бій, ми даємо відпір. Боїмося і переболюємо страх. Хоронимо й плачем. Любимо і обіймаємо. Сюди прийшло саме втілення жаху, але ми були тут. І тут були ми [Dron 2024: 106].

У контексті дослідження такого роду воєнної літератури, яка, з одного боку, не переважає в загальному покатові творів, а, з іншого, має безкомпромісну цінність, виражаючи автентичність воєнного досвіду, вважаємо, що поезія Дроня займає свою унікальну нішу. Автор володіє майстерністю щирого слова, умінням передати найважливіше без пафосу і драми. Його тексти викликають довіру, не потребують зайвого тлумачення про те, „що мав автор на думці”.

Письменник ставить питання: за яку літературу нам вхопитися у цій війні за існування? Книжки про досвід Першої та Другої світових воєн не годяться. Значить, каже Дронь, нам потрібна нова література, яка буде антивоєнною, але не антимілітарною. Адже потрібно показати світові нашу позицію, коли українцям довелося взяти до рук зброю, щоб захиститися й вижити. Дронь пропонує звертатися до українських класиків:

Ми ніколи не були самі у важкі часи, бо наша культура також є в рюкзаках. З нами Євген Плужник, у смутку й скорботі за вбитими. Василь Стус вболіває за нашу непокору й твердість чи то в окопі, чи в полоні, а чи в укритті під час тривоги. Франко нагадує про неохопний обсяг праці й нескінченність боротьби. З нами Хвильовий, і Сосюра, і Олесь, і Теліга, і Леся, і Котляревський, і Сковорода, і Чубай, і Вінграновський, і письменники на еміграції, і ті, яких ми ставимо в канон літератури, і ті, до яких у нас багато питань, і розстріляні, і залякані, і не зламані, і щасливі, і знедолені, і мертві, і живі, і перероджені в наступних поколіннях, і Шевченко. Завжди, міцно і постійно – Шевченко. Мегауспішний колишній раб Шевченко. Який нікуди не зникає. Який присутній тут вже двісті років [Dron 2025: 109–110].

Творчість Артура Дроня у контексті воєнної літератури: спроба порівняння

Поезія А. Дроня органічно вписується в традицію воєнної лірики, але водночас виразно від неї відрізняється. Його тексти не апелюють до героїзму, не конструюють епічного образу війни й не прагнуть до прямої документальності. Натомість Дронь обирає стратегію мовчання, фрагментарності та

етичної стриманості, що дозволяє порівнювати його поетику з низкою сучасних і класичних авторів. У порівнянні з Сергієм Жаданом, чия воєнна поезія часто має публіцистичний, декларативний і ритмічно напружений характер, Дронь є значно тихішим автором. Жадан говорить від імені спільноти, міста, країни. Його поезія працює як голос колективного досвіду, часто апелюючи до біблійних і пророчих інтонацій. Натомість Дронь концентрується на одичному жесті, дрібній сцені, короткому спогаді. Те, що об'єднує обох авторів, це прицільна влучність образів і біблійні мотиви.

З Максимом Кривцовим Дроня поєднує увага до буденності війни та біографії конкретної людини. Однак Кривцов використовує сильну образність, насичену деталями фронтової реальності, тоді як Дронь радикально редукує опис. У Дроня війна часто оприявлена через відсутність самого слова „війна”: через натяк, тінь, замовчування. У цьому сенсі він ближчий до поетики травми, ніж до поетики свідчення. Обидва письменники мають подібну поетичну вразливість, працюють на контрастах звичного і воєнного життя, підкреслюють важливість долі конкретної людини на війні. Дронь уникає кривавих описів війни, концентруючись на спогадах і відчуттях тут і тепер.

Порівнюючи творчість Дроня з польською воєнною традицією, можемо стверджувати, що найближчим формально і етично до Дроня є Тадеуш Ружевич, якого дослідники окреслюють як поета післявоєнної травми Другої світової війни. Як і Ружевич, Дронь відмовляється від красивої поезії, рими, пафосної риторики. Для обох характерна свідомо аскеза мови та переконання, що після катастрофи слова втратили невинність. Обидва поети використовують прості речення, буденну лексику, але навантажують її екзистенційно. Ружевич у післявоєнних текстах говорив про неможливість поезії „після Освенцима”. Дронь фактично ставить подібне питання у контексті війни ХХІ століття, але залишає надію на інший початок:

[...] про сьогодні вже не напишеш старою мовою. Її потрібно було знайти заново. Повністю зневіритись у письмі, визнати безпорадність літератури, зненавидіти всіх письменників, забути кожен вірш. Цілком від мови відмовитись. І почати спочатку [Dron 2024: 105].

Ще у ширшій перспективі поезію Дроня можна зіставити з творчістю англійського військового Вільфреда Оуена, поета Першої світової війни, який також прагнув деміфологізувати війну, показати її як простір втрати й тілесного зламу. Однак там, де Оуен використовує сильні, натуралістичні наочні образи, Дронь обирає шлях редукції: він не показує рану – він показує пам'ять про вечір, який неможливо забути. Відомий вірш Оуена під назвою *Гімн приречений молоді* підкреслює трагічність подій війни. Натомість Дронь у книзі *Тут були ми* описує війну як долю, яку ми не обирали, а яка вибрала нас. Тон розмови Дроня про війну дуже виважений, спокійний, доросло-зрілий, хоч

обидва автори одного і того ж віку. Подібність творчих мотивів Оуена і Дроня зумовлює христинський світогляд і релігійне виховання поетів. Глава Української Греко-Католицької Церкви Святослав Шевчук назвав поезію Дроня богослов'ям нашого зболеного народу [Shevchuk 2025].

З іншим воєнним автором єврейського походження Паулем Целаном Дроня поєднує поетика мовчання та травми. Целанова „чорна мова” після Голокосту і тиша після сучасної війни мають спільний етичний фундамент – це недовіра до великих слів і щире переконання, що правда прихована між рядками. Особливо це видно у текстах, де смерть постає не як подія, а як відсутність – порожнє місце, лист, фотографія, пауза. З Україною Целана поєднували Чернівці, де він народився. Варто виокремити його цикл елегій *Мак і пам'ять*, присвячений пам'яті загиблих. У цьому теж є схожість поетів, які документують пам'ять про воїнів. Специфіка поезії Дроня в тому, що своїх побратимів він зображує без зайвої патетики й героїзму. Та й сам Дронь дуже скромно оцінює свої обов'язки у війську. Багато критиків вважають Целана одним із найкращих європейських ліричних поетів повоєнного часу; його врочисто вшановують в Україні як приклад збереження ідентичності. Дроня теж сьогодні вважають одним із найкращих воєнних письменників сучасності, особливо після виходу останньої книги *Гемігвей нічого не знає*.

У цьому контексті варто порівняти воєнну творчість Дроня з самим Гемігвеем, до якого автор апелює у своїй останній книзі, чи з Еріхом Марією Ремарком, який теж створив узірець літератури про війну. Об'єднує авторів автобіографізм у зображенні війни. *На Західному фронті без змін* Ремарка також показує нам жорстокі воєнні будні. Дронь, перефразовуючи класика воєнного письма, стверджує, що на Східному фронті все змінилося.

Не треба міряти війну за виживання двома світовими війнами. Досі найбільший воєнний відбиток у колективній пам'яті залишили вони. Найсильніша, вершина літератури про війну – це книги насамперед про Першу, а потім про Другу світову. Але досить вимірювати усе Ремарками, Гемігвеями чи Юнґерами. Навіть Воннеґутіми і Гашеками. Бо в нас усі вони підважились. Вони нам теж здавались вершиною літератури, допоки ми не отримали свою війну. Не за території, а за існування. І тепер багато українців не можуть їх читати, бо вони – не про нас [Dron 2025: 96–97].

Таким чином письменник показує глибинну сутність російсько-української війни – війни за ідентичність. Твердженнями „на Східному фронті все змінилося” та „Гемігвей нічого не знає про нашу війну” автор доводить, що тепер не працюють універсальні формули зображення війни, що літературний канон воєнної літератури теж має бути переосмисленим. Маючи Ремарка й Гемігвея за авторитетних письменників, на яких не раз покликається у своїй творчості, Дронь порушує дуже важливе питання воєнної літератури – актуалізацію війни: без приміряння інших воєн, зображення того, що ми

досвідчуємо тут і тепер. А це, безумовно, творення нового розділу літератури про війну. Саме тому твори Дроня охоче перекладають різними мовами, бо це інший воєнний досвід, якого ще світ не знає.

На відміну від багатьох авторів воєнної лірики, Дронь не прагне ані до національного епосу, ані до прямого кривавого свідчення. Його поезія – це те, що залишається після слова, де значення має не те, що сказано, а те, що неможливо передати словами.

Я думаю, що поезія це така собі квантова, невидима мова, яка може проникати крізь час, простір, стать, колір шкіри, через усі кордони – і діставатися до когось на іншому кінці світу, аби та людина бодай на мить щось відчула. Це все, що може зробити поезія. І водночас це неймовірно багато [Slyvynskiy 2025].

Цю тезу підкріплює сам автор словами з післямови *Навіщо нам вірші?* „Це також спосіб наблизитись до чужого досвіду, можливість прочитати те, що сам не наважуєшся сформулювати, це шлях і всередину себе, і до когось іншого” [Dron 2024: 106]. Власне у цьому вбачаємо універсальність воєнної творчості, де письменник власний досвід переживання війни перекладає у значно ширший контекст. У такий спосіб відбувається конструювання національної ідентичності в сучасному літературному дискурсі, де комбатанська література посідає особливе місце.

Висновок

Вище наведений аналіз дозволяє розглядати поезію Дроня як форму художнього осмислення індивідуального й колективного досвіду війни. Через призму воєнної літератури також відбувається осмислення спільного національного „ми” і тих змін, яких воно зазнає в умовах війни. Як зазначає дослідниця Герасименко,

Сучасні українські письменники сформували широкомасштабний культурний дискурс, презентувавши суспільству масив творів, які висвітлюють проблему війни, її причини та наслідки, тему людини на війні через різні ракурси й контексти... [Herasymenko 2023: 46].

У цьому розмаїтті літератури комбатанська поезія Дроня звучить голосом збірною досвіду переживання війни – це і голос молоді, голос християнина, громадянина, голос побратима, друга, сина, голос жінки, голос дитини. Навіть у характерному займенниковому окресленні „ми” розуміється багатоголосся українського народу як протиставлення до „вони” – вороги, загарбники. Цей поділ на свого і чужого ще більше кристалізується, адже тільки ми, українці, здатні розкодувати сенс багатовікової боротьби, яка ведеться не тільки за державні, а й за культурні кордони.

Тексти молодого поета й війна, що містять жалобні жести (похорон, звістка про смерть, квіти на могилу, Марсове поле), не стають основними фігурами творчості. У віршах часто знаходимо алюзії на біблійні тексти й релігійні символи, образи молитви, материнського благословення, Євангелія тощо. Адже позивний Дроня (Давид) теж має в цьому контексті промовисте значення: Давид як псалмописець, Дронь як поет війни. Саме тому його поезія резонує з сучасним досвідом війни як тривалої травми, що не має фіналу, але має непроминальну надію на життя.

Формально поезія Дроня мінімалістична: короткі рядки, відсутність розділових знаків, прості синтаксичні конструкції. Однак цей мінімалізм не є стилістичною бідністю; навпаки, він працює як етика мови війни, що не дозволяє собі надлишку там, де кожне слово має вагу.

У порівнянні з іншими авторами воєнної лірики Дронь постає як поет тиші, межі та етичної стриманості. Якщо класична воєнна поезія часто прагнула назвати жах, то Дронь показує, що в сучасному контексті найчеснішою формою свідчення стає мовчання, фрагмент і промовиста деталь. Порівнюючи Дроня з українськими і європейськими авторами (наскільки це було можливим у межах цієї публікації), знаходимо як аналогії, так і відмінні підходи до зображення війни. Без сумніву, його творчість продовжує європейську традицію поезії після катастрофи, адаптуючи її до реалій війни ХХІ століття, але у своєрідній творчій манері та випрацьованій авторській концепції.

Можемо стверджувати, що Дронь є оригінальним і самобутнім автором. Вважаємо, що збірка поезії *Тут були ми* була несправедливо обділена увагою поряд з іншими творами воєнного періоду. Простеживши розвиток творчого шляху письменника від першої виданої збірки *Гуртожиток № 6* (2020), до найновішої прозової книги *Гемінгвей нічого не знає* (2025), спостерігаємо зміну творчого „Я” письменника. Поетичний дебют 2020 р. відкрив Дроня як молодого перспективного автора зі своєю філософією світу, багатою образною системою, яка демонструє вічні цінності: дружбу, любов, повагу. *Тут були ми* – це зафіксована історія воєнного життя, опис подій, але без фактографії, вказування імен, за якими стоять реальні біографії і поламані долі. Це спроба зафіксувати життя на війні, яке є надто крихке, як дитяча мрія. Війна змусила поета подорослішати, але все ж він залишив свій літературний почерк у незмінній філософії життя і сповідуванні тих же цінностей.

Якщо говорити про прозу Дроня, то це своєрідне продовження історій війни, тільки в іншому жанрі. Наприклад, історія одного вірша *Побачив, що за свіжими квітами впала...* [Dron 2024: 20] у прозовій книзі стає цілим розділом під назвою *Назавжди про тебе* [Dron 2025: 117–120]. Також автор сміливіше й повніше розкриває постаті побратимів, присвячуючи їм цілі розділи. Це дає підставу вважати, що воєнна лірика Дроня стала ядром його прозової книги. Саме тому варто досліджувати поетичну творчість, яка у сконден-

сований спосіб дає нам уявлення про сучасну війну, залишаючи вагомий відбиток у літературній спадщині. Воїн сперечається зі своїм улюбленим Гемінгвеем, справедливо стверджуючи, що письменник нічого не знає про російсько-українську війну. Пройшовши пекло війни, бойове поранення і втрату побратимів, Дронь сам бере слово і без прикрас говорить про проблеми у війську, корупцію, життя з травмою, геополітичні кордони, вічні цінності, письменство війни і значення в ній культури. Ветеран війни став воїном слова, став українським Гемінгвеем, який творить літопис сучасності.

References

- Andrukhovych Yu., *Yurii Andrukhovych pro poetychnu zbirku Artura Dronia „Tut buly my”*, 2023, https://starylev.com.ua/blogs/yuriy-andruxovyc-pro-poetycnu-zbirku-artura-dronya-tut-buly-my?srsId=AfmBOorTWIpFF9aawkdxQ-725xm1wHru94DWBk3V5xwh_FUjdO3FKh0r
- Dron A., *Hemingveï nichoho ne znaie*, Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2025.
- Dron A., *Tut buly my*, Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2024.
- Herasymenko N., *Suchasna voïenna proza: zhanrovo-stylova typolohiia*, „Slovo i chas”, 2023, no. 3 (729), s. 35–49.
- Kononenko V., *Zi lvivskoho hurtnozhytku na peredovu: istoriia molodoho poeta u lavakh TRO*, <https://vikna.tv/istorii/z-lvivskogo-gurtozhytku-na-peredovu-istoriya-molodogo-poeta-u-lavah-tro/>
- Kryhel M., „Bulo chetvero zhyvykh i dvoie mertvykh. V holovi hrала vesela pisenka”. *Istoriia striltsia Artura Dronia, yakoi ne malo buty*, <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/10/10/8002064/>
- Kryvtsov M., *Virshi z biinytsi*, Kyiv: Vydavnytstvo „Nash format”, 2023.
- Neborak B., *Pro dytynstvo z soldatskoho blindazha*, <https://sensormedia.com.ua/books/pro-dytynstvo-z-soldatskoho-blindazha-tut-buly-my-artura-dronia/>
- Pastukh T., *Artur Dron pro viinu, yaku ne zmih by opysaty Hemingveï*, <https://chytomo.com/artur-dron-pro-vijnu-iaku-ne-zmih-by-opysaty-hemingvej/>
- Polishchuk Ya., *Poeziia viiny: vid svïdchennia do zbirnogo obrazu*, „Studia Ukrainica Posnaniensia”, 2025a, z. XIII/1, s. 109–125.
- Polishchuk Ya., *Sim pohliadiv na viinu*, Kyiv: Dukh i Litera, 2025b.
- Prodous L., „Holovnym zavdanniam bulo – zahovoryty za inshykh”: poet i viiskovosluzhbovets Artur Dron, <https://suspilne.media/ternopil/998461-golovnim-zavdannam-bulo-zagovoriti-za-insih-poet-i-vijskovosluzbovec-artur-dron/>
- Riabchenko M., *Voin i viina: suchasna khudozhnia kombatanetska proza*, <https://chytomo.com/voin-i-vijna-suchasna-khudozhnia-kombatanetska-proza/>
- Shevchuk S., *De Boh na viini? Vystup na Vsetserkovnomu forumi „Bohosloviia UHKTs v XXI stolitti: znaky chasu i nadii”*, <https://www.youtube.com/watch?v=LF3A8Rlpp0w>
- Skuratko T., Senovska N., *Suchasna ukrainska literatura viiny yak kompleksna khudozhnia viziia dosvidu natsii*, Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernadskoho, Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, 2025, t. 36 (75), no. 6, chast. 2, s. 27–32.

- Slyvynskyi O., „Navit pid chas viiny poeziia nikomu nichoho ne vynna...” – Rozмова z Dahmaroiu Kraus, Halynoiu Kruk i Tomashem Ruzhytskym, <https://e-radar.online/att.e-radar.online/00/00/00/07/57/radar,13,poezja,757.pdf>
- Uliura H., *Voienna proza Artura Dronia: na pishokhidnomu perekhodi mizh polohovym i kladovyshchem*, <https://tyzhden.ua/voienna-proza-artura-dronia-na-pishokhidnomu-perekhodi-mizh-polohovym-i-kladovyshchem/>